

به نام خدا

راهنمای ساماندهی تعطیلات رسمی در ایران

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	مقدمه .....
۲	تعریف و مفهوم تعطیلات رسمی .....
۴	منشأ تعطیلات رسمی غیر از پایان هفته .....
۵	روند تحول تعطیلات رسمی ایران (قبل و بعد از انقلاب).....
۸	توزیع و پراکندگی تعطیلات .....
۹	همپوشانی تعطیلات ملی - حکومتی و تعطیلات آخر هفته .....
۱۲	همپوشانی تعطیلات مذهبی با تعطیلات ملی - حکومتی و تعطیلات آخر هفته .....
۱۲	راهنمای ساماندهی تعطیلات.....
۱۸	شرایط خاص نظام جمهوری اسلامی ایران .....
۲۰	جمع‌بندی .....
۲۱	منابع و مأخذ.....

کد موضوعی: ۲۷۰

شماره مسلسل: ۱۰۵۶۴

دفتر: مطالعات فرهنگی

دی‌ماه ۱۳۸۹

راهنمای ساماندهی تعطیلات رسمی در ایران

چکیده

با توجه به اولویت‌های نظام سیاسی و شرایط فرهنگی هر کشوری، راهبردهای متفاوتی نسبت به ساماندهی و تعیین تعداد تعطیلات در هر کشور وجود دارد. در حالی که در نظام‌های سرمایه‌داری به دلیل اهمیت اقتصاد و اولویت آن تعطیلات بر اساس بازدهی اقتصادی و اثربخشی آن در بهره‌وری ساماندهی شده است در نظام‌های سیاسی ایدئولوژیک به دلیل اهمیت مسائل هویتی و فرهنگی، تعطیلات بر اساس راهبرد تقویت هویت ملی و یا دینی ساماندهی می‌شود. در این میان به دلیل شرایط ویژه نظام جمهوری اسلامی ایران اتخاذ راهبرد مناسب برای ساماندهی تعطیلات رسمی با چالش‌ها و مسائلی همراه است.

مقدمه

از دو جنبه متفاوت می‌توان مسئله تعطیلات را مورد بررسی قرار داد:

۱. تعداد تعطیلات،

۲. توزیع و پراکندگی تعطیلات.

آنچه در کشور درباره تعطیلات محل بحث و نظر بوده است، جنبه اول یعنی

تعداد تعطیلات است که با تعاریف خاص از ایام تعطیل، ایران جزء کشورهای با تعطیلات بسیار بالا قرار دارد. اگرچه تعداد ایام تعطیل از زوایای فرهنگی – هویتی و اقتصادی قابل بررسی است و آثار و پیامدهای اجتماعی مثبت و منفی زیادی دارد، اما علاوه بر تعداد تعطیلات، توزیع تعطیلات در ایام هفته و در فصل‌های مختلف نیز از چالش‌های اساسی مسئله تعطیلات است که کمتر به آن توجه می‌شود. ساماندهی تعطیلات منوط به شناخت درست وضعیت موجود تعطیلات در کشور و همچنین توجه به شرایط ویژه‌ای است که به دلیل حاکمیت نظام دینی و تاریخ و فرهنگ هزاران ساله بر کشور حاکم است.

تعریف و مفهوم تعطیلات رسمی

در فرهنگ عمومی منظور از تعطیلات رسمی جمعه‌ها و روزهایی است که به دلایل مختلفی از جمله اعیاد، جشن‌ها و عزاداری‌های ملی یا مذهبی تعطیل بوده و توسط حکومت مشخص شده‌اند.^۱ بنابراین در یک تقسیم‌بندی می‌توان تعطیلات را به شکل زیر تقسیم کرد:

۱. احمد کابلی‌زاده، ۱۳۸۴.

جدول ۱. انواع تعطیلات در ایران

انواع تعطیلات	هفتگی	—	منشأ تعطیلات
			مذهبی - اقتصادی
	سالیانه	ملی	تاریخی - فرهنگی
		مذهبی	اعتقادات دینی
		حکومتی	آرمان‌های نظام سیاسی

نحوه تعریف تعطیلات در چگونه مواجهه با ایام تعطیل و تعداد روزهای تعطیل تأثیرگذار است. به این معنا که اگر منظور از تعطیلات تمامی روزهای تعطیل اعم از تعطیلات آخر هفته و سایر روزها باشد، نسبت و میزان تعطیلات در کشورهای مختلف تفاوت معناداری خواهد داشت، اما اگر در تعریف تعطیلات، روزهای تعطیل آخر هفته لحاظ نشود و صرفاً تعطیلات اعیاد و جشن‌ها مورد نظر باشد، مقایسه میان کشورهای مختلف نتایج متفاوتی خواهد داشت.

اکثر تحقیقات و گزارش‌هایی که میزان تعطیلات در ایران را بیش از سایر کشورهای دنیا اعلام کرده‌اند، تعطیلات آخر هفته را به‌عنوان ایام تعطیل حساب کرده‌اند. جدول زیر مقایسه ایام تعطیل با در نظر داشتن تعطیلات آخر هفته و بدون آن را میان دو کشور ایران و انگلستان نشان می‌دهد:

جدول ۲. مقایسه تعداد تعطیلات دو کشور ایران و انگلستان با در نظر گرفتن تعطیلات آخر هفته

ایران	۷۷ روز
انگلستان	۱۱۶ روز

جدول ۳. مقایسه تعداد تعطیلات دو کشور ایران و انگلستان بدون در نظر گرفتن تعطیلات آخر هفته

ایران	۲۵ روز
انگلستان	۱۲ روز

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد، به‌دلیل تعطیلی دو روز آخر هفته در کشور انگلستان، با در نظر گرفتن تعطیلات آخر هفته، تعداد تعطیلات در این کشور ۳۹ روز بیشتر از کشور ایران است. درحالی که بدون در نظر گرفتن تعطیلات آخر هفته تعداد تعطیلات ایران ۱۳ روز بیشتر از انگلستان می‌باشد. بنابراین نوع تعریف از تعطیلات تأثیر قابل توجهی در میزان ایام تعطیلی در کشورهای مختلف دارد و با توجه به اینکه در بیشتر کشورهای اروپای غربی و آمریکای شمالی دو روز شنبه و یکشنبه به‌عنوان تعطیلات آخر هفته محسوب می‌شود، میزان تعطیلات آخر هفته در این کشورها ۱۰۴ روز است درحالی که در کشور ما به‌دلیل اینکه تنها روز جمعه تعطیل می‌باشد میزان تعطیلات آخر هفته تنها ۵۲ روز است.

منشأ تعطیلات رسمی غیر از پایان هفته

تعطیلات رسمی معمولاً براساس چند معیار تعیین می‌شود: وقایع و رویدادهای فرهنگی - تاریخی، آرمان‌ها و اعتقادات مذهبی و دینی و ارزش‌های نظام سیاسی. به همین خاطر از آنجا که ایران هم تاریخ و فرهنگ هزاران ساله دارد (تعطیلات نوروز) و هم کشوری با نظام و جامعه دینی است (تعطیلات مذهبی) و هم حکومت تازه‌تأسیس دارد (تعطیلات حکومتی)، میانگین تعطیلات بدون لحاظ تعطیلات پایان

هفته در ایران بالاست. البته این مسئله‌ای بوده است که از زمان پیدایش تعطیلات در کشور و معنادار شدن آن در جامعه همواره در جامعه ایران وجود داشته است. نگاهی به سیر تحول تعداد تعطیلات و نوع آن بیانگر این موضوع می‌باشد.

جدول ۴. روند تغییر تعطیلات رسمی در ایران در سنوات مختلف^۱

سال	۱۳۰۹	۱۳۴۱	۱۳۵۸	۱۳۶۳	۱۳۷۳	۱۳۸۴
تعطیلات ملی	۴	۶	۴	۵	۵	۵
تعطیلات مذهبی	۱۶	۱۶	۱۱	۱۲	۱۴	۱۵
تعطیلات حکومتی	۴	۴	۰	۴	۵	۵
جمع	۲۴	۲۶	۱۵	۲۱	۲۴	۲۵

روند تحول تعطیلات رسمی ایران (قبل و بعد از انقلاب)

جدول ۵. تعطیلات ملی رسمی

ردیف	تاریخ	علت	قبل از انقلاب	بعد از انقلاب
۱	۱ فروردین	عید نوروز	✓	✓
۲	۲ فروردین	عید نوروز	✓	✓
۳	۳ فروردین	عید نوروز	—	✓
۴	۴ فروردین	عید نوروز	—	✓
۵	۱۳ فروردین	عید نوروز	✓	✓
۶	۲۹ اسفند	ملی شدن صنعت نفت ایران	—	✓
		جمع	۲	۶

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد، تنها سه روز یکم، دوم و سیزدهم فروردین‌ماه تعطیلات ثابت قبل و بعد از انقلاب بوده‌اند و سایر روزها پس از انقلاب اسلامی به‌عنوان ایام تعطیل در نظر گرفته شده است. به‌عبارت دیگر پس از انقلاب شاهد افزایش ایام تعطیل با منشأ فرهنگ ملی می‌باشیم.

جدول ۶. تعطیلات مذهبی رسمی

ردیف	تاریخ	علت	قبل از انقلاب	بعد از انقلاب
۱	۱۳ جمادی‌الاول	شهادت حضرت زهرا (س)	—	✓
۲	۱۳ رجب	ولادت حضرت امام علی (ع)	—	✓
۳	۲۷ رجب	مبعث حضرت محمد (ص)	✓	✓
۴	۱۵ شعبان	ولادت امام زمان (عج)	✓	✓
۵	۲۱ رمضان	شهادت حضرت علی (ع)	✓	✓
۶	۱ شوال	عید سعید فطر	✓	✓
۷	۲۵ شوال	شهادت حضرت امام جعفر صادق (ع)	✓	✓
۸	۱۱ ذی‌القعدة	ولادت امام رضا (ع)	✓	—
۹	۱۰ ذی‌الحجه	عید سعید قربان	✓	✓
۱۰	۱۸ ذی‌الحجه	عید سعید غدیر خم	✓	✓
۱۱	۹ محرم	تاسوعای حسینی	—	✓
۱۲	۱۰ محرم	عاشورای حسینی	✓	✓
۱۳	۲۰ صفر	اربعین حسینی	—	✓
۱۴	۲۸ صفر	رحلت حضرت محمد (ص) - شهادت امام حسن مجتبی (ع)	✓	✓
۱۵	۳۰ صفر	شهادت حضرت امام رضا (ع)	—	✓
۱۶	۱۷ ربیع‌الاول	میلاد حضرت محمد (ص) و امام جعفر صادق (ع)	✓	✓
		جمع	۱۱	۱۵

بررسی جدول فوق بیان می‌کند که تعطیلات مذهبی قبل و بعد از انقلاب تقریباً مشابه هستند؛ از مجموع تعطیلات مذهبی، ۱۰ مورد به‌طور خاص به مذهب شیعه که مذهب رسمی کشور است، مرتبط است. با این‌حال پس از انقلاب تعداد تعطیلات مذهبی از ۱۱ روز به ۱۵ روز افزایش یافته است.

جدول ۷. تعطیلات حکومتی کشور

ردیف	تاریخ	علت	قبل از انقلاب	بعد از انقلاب
۱	۱۲ فروردین	روز جمهوری اسلامی	—	✓
۲	۱۴ خرداد	وفات امام خمینی (ره)	—	✓
۳	۱۵ خرداد	قیام پانزده خرداد ۱۳۴۲	—	✓
۴	۱۴ مرداد	جشن مشروطیت	✓	—
۵	۴ آبان	تولد شاه	✓	—
۶	۲۲ بهمن	پیروزی جمهوری اسلامی ایران	—	✓
جمع			۲	۴

همان‌طور که گفته شد، تعطیلات حکومتی، با رژیم سیاسی حاکم ارتباط دارد، با بررسی جدول فوق می‌توان این تفاوت را کاملاً مشاهده کرد، هیچ‌کدام از تعطیلات حکومتی قبل از انقلاب با تعطیلات حکومتی جمهوری اسلامی ایران مطابقت ندارد، پس از استقرار حکومت جمهوری اسلامی تعداد تعطیلات حکومتی افزایش یافت، که این ناشی از تازه‌تأسیس بودن و انقلابی بودن نظام حکومتی حاکم است.

تعداد تعطیلات ملی در ایران پنج روز است که نسبت به متوسط جهانی آن یعنی ۵/۱۷ کمتر است، اما تعطیلات مذهبی ۱۵ روز است که از متوسط جهانی آن یعنی

۳/۲۶ بسیار بیشتر است. تعطیلات حکومتی نیز پنج روز می‌باشد که از متوسط جهانی آن ۳/۶۹ روز بیشتر است.^۱

توزیع و پراکندگی تعطیلات

تعطیلات ملی - حکومتی

از آنجایی که تعطیلات ملی و حکومتی در کشور براساس تقویم شمسی تعیین شده است توزیع تعطیلات در فصل‌های مختلف، همه‌ساله مشخص است. برای مثال همه‌ساله اول فصل بهار مصادف با نوروز و تعطیل است و آخر این فصل نیز مصادف با رحلت امام (ره) و قیام پانزده خرداد بوده و تعطیل می‌باشد. جدول زیر توزیع تعطیلات حکومتی - ملی را در فصول مختلف سال را نشان می‌دهد:

جدول ۸. توزیع تعطیلات ملی - حکومتی

نام فصل	تعداد تعطیلات
بهار	۸ روز
زمستان	۲ روز

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد بیشترین توزیع تعطیلات ملی و حکومتی در فصل بهار است. علاوه‌بر این ۲۹ اسفند اگرچه فصل زمستان محسوب می‌شود، اما در واقع این روز نیز به‌گونه‌ای با تعطیلات فصل بهار ربط پیدا می‌کند. در واقع در فصل

۱. احمد رضایی، ۱۳۸۲.

تابستان و پاییز تعطیلات ملی و حکومتی وجود ندارد، بنابراین تعطیلات ملی و حکومتی دارای توزیع نرمالی در فصول مختلف سال نیست، زیرا ۹۰ درصد تعطیلات در فصل بهار و ۱۰ درصد نیز در فصل زمستان است. علاوه بر اینکه تعطیلات ملی و حکومتی تنها در دو فصل قرار دارد، در خود این فصل‌ها نیز این تعطیلات در چهارماه قرار گرفته است که فروردین‌ماه با ۶ روز تعطیلی بیشترین تعطیلات را دارد.

همپوشانی تعطیلات ملی - حکومتی و تعطیلات آخر هفته

نکته مهمی که در ارتباط با توزیع تعطیلات حکومتی و ملی وجود دارد، همپوشانی‌هایی است که میان تعطیلات آخر هفته و این تعطیلات به وجود می‌آید. به گونه‌ای که در مواردی یک روز از این تعطیلات با روز جمعه به عنوان تعطیلی آخر هفته مصادف می‌شود و عملاً تعطیلی از بین می‌رود.

اما چالشی که چرخش تعطیلات رسمی ایجاد می‌کند، قرار گرفتن آنها در روزهای آخر یا اول هفته است که یا به تعطیلات آخر هفته منتهی می‌شود و یا ادامه تعطیلات آخر هفته است. در این صورت عملاً کل هفته تحت‌الشعاع تعطیلات قرار می‌گیرد. علاوه بر این از آنجایی که تعطیلات فصل بهار معمولاً دو روز یا بیشتر است، قرار گرفتن دو روز تعطیلی در وسط هفته عملاً کل هفته را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد و تعطیلات را به معضلی برای کشور تبدیل می‌کند.

تعطیلات مذهبی

تعطیلات مذهبی در کشور براساس تقویم هجری قمری تعیین شده است. از همین روی تعیین تعطیلات در فصول مختلف در تقویم قمری معنای روشنی ندارد از همین روی در این تقویم توزیع تعطیلات براساس ماه معنادار است که در جدول زیر آمده است:

جدول ۹. توزیع تعطیلات مذهبی

ردیف	نام ماه	تعداد تعطیلات (روز)
۱	محرم	۲
۲	صفر	۳
۳	ربیع‌الاول	۱
۴	جمادى‌الاول	۱
۵	رجب	۲
۶	شعبان	۱
۷	رمضان	۱
۸	شوال	۲
۹	ذی‌الحجه	۲

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد از ۱۲ ماه قمری ۹ ماه دارای تعطیلی است. به عبارت دیگر اگر تعطیلات حکومتی و ملی تنها در چهارماه توزیع شده است تعطیلات مذهبی در ۹ ماه پراکنده است. به دلیل چرخش ماه‌های قمری، تعطیلات مذهبی در سال‌های مختلف با فصل‌ها و ماه‌های شمسی متفاوتی قرینه می‌شود. وضعیت انطباق ماه‌های قمری با ماه‌های شمسی در سال ۱۳۸۹ به شکل زیر است:

فصل شمسی	ماه شمسی	تعداد تعطیلات	ماه قمری	تعداد تعطیلات	جمع
بهار	فروردین	۶	ربیع‌الثانی - جمادی‌الاول	-	۶
	اردیبهشت	—	جمادی‌الاول - جمادی‌الثانی	۱	۱
	خرداد	۲	جمادی‌الثانی - رجب	-	۲
جمع تعطیلات فصل بهار					۹ روز
تابستان	تیر	—	رجب - شعبان	۲	۲
	مرداد	—	شعبان - رمضان	۱	۱
	شهریور	—	رمضان - شوال	۲	۲
جمع تعطیلات فصل تابستان					۵ روز
پاییز	مهر	—	شوال - ذی‌القعدة	۱	۱
	آبان	—	ذی‌القعدة - ذی‌الحجه	۱	۱
	آذر	—	ذی‌الحجه - محرم	۳	۳
جمع تعطیلات فصل پاییز					۵ روز
زمستان	دی	—	محرم - صفر	-	-
	بهمن	۱	صفر - ربیع‌الاول	۳	۴
	اسفند	۱	ربیع‌الاول - ربیع‌الثانی	۱	۲
جمع تعطیلات فصل زمستان					۶ روز

با منطبق کردن ماه‌های قمری با ماه‌های شمسی توزیع تعطیلات در ماه‌های مختلف شمسی توزیع نرمالی می‌شود. همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد در تمام ماه‌های شمسی به غیر از دی‌ماه روز تعطیل وجود داشته است. علاوه‌بر این در هر فصل به‌طور میانگین ۶ روز تعطیلی وجود داشته است که توزیع نرمال و مطلوبی است.

همپوشانی تعطیلات مذهبی با تعطیلات ملی - حکومتی و تعطیلات آخر هفته

از آنجایی که تعطیلات در کشور ما براساس دو تقویم تعیین شده است، در موارد متعددی تعطیلات مذهبی که براساس تقویم قمری تنظیم شده است با تعطیلات ملی و حکومتی که براساس تقویم شمسی است و یا تعطیلات آخر هفته همپوشانی پیدا می‌کند. در نتیجه چند روز از تعطیلات مذهبی مقارن با یکی از تعطیلات ملی، حکومتی و یا آخر هفته است.

علاوه‌بر این همان‌طور که در مورد تعطیلات ملی و حکومتی گفته شد، در مواردی تعطیلات مذهبی نیز در وسط هفته قرار می‌گیرد و در مواردی این تعطیلات با یکی از تعطیلات حکومتی و یا ملی همراه شود که در آن صورت تمام هفته تعطیل خواهد شد. البته این امر به‌ندرت رخ می‌دهد و احتمال وقوع آن هرچند سال یکبار و در یک فصل خاص است.

به‌طور کلی میان تعطیلات رسمی سه مورد تعطیلی دو روز پشت سر هم وجود دارد که دو مورد آن در فصل بهار و در تعطیلات ملی - حکومتی است و یک مورد آن نیز در تعطیلات مذهبی قرار دارد. در صورتی‌که تعطیلات مذهبی دو روزه با یکی از تعطیلات حکومتی دو روزه یا تعطیلات آخر هفته همراه شود، کل هفته تعطیل خواهد شد.

راهبردهای ساماندهی تعطیلات

نوع تعطیلات

۱. راهبرد اقتصادی

اتخاذ راهبرد اقتصادی در ساماندهی تعطیلات با هدف افزایش بازدهی اقتصادی و کاهش اتلاف منابع و هزینه‌هاست. این راهبرد نتیجه اتخاذ رویکرد اقتصادی به

تعطیلات است که مهمترین هدف آن را افزایش کارآیی و بهره‌وری نیروی کار می‌داند. در واقع «فلسفه وجودی تعطیلات، ایجاد زمانی برای استراحت به‌منظور تجدید توان تحلیل رفته افراد بر اثر کار سخت است و متناسب با فرهنگ‌های مختلف به روزهای متفاوتی به‌عنوان روز تعطیل اطلاق می‌شود»^۱. بنابراین در این راهبرد میزان و تناسب تعطیلات در نسبت با پیامدهای اقتصادی ارزیابی شده و تعداد روزهای تعطیل بر مبنای میزان تأثیر در کارکرد اقتصادی جامعه تعیین می‌شود.

در رویکرد اقتصادی، بررسی تعداد ایام تعطیل در ایران، باعث شده است که تعطیلات به‌عنوان معضل مطرح شود، زیرا همان‌طور که گفته شد، توالی تعطیلات ملی - حکومتی و مذهبی با تعطیلات آخر هفته در مواردی باعث می‌شود تا عملاً یک هفته کشور تحت تأثیر تعطیلات قرار گرفته و فعالیت‌های اقتصادی به‌خصوص تجارت خارجی با چالش‌هایی مواجهه شود.

در این رویکرد هزینه‌های هر روز تعطیلی محاسبه شده و میزان خساراتی که به کشور به‌ازای هر روز تعطیلی وارد می‌شود، محاسبه می‌شود. هرچند محاسبه زیان حاصل از افزایش تعطیلات در عرصه‌های اقتصادی بر مبنای روش‌های مرسوم حسابداری کار آسانی نیست و البته در این زمینه نیز ارقام مختلفی بیان می‌شود، اما با استفاده از روش تقسیم میزان تولید ناخالص کشور به ایام کاری رسمی این‌گونه نتیجه گرفته می‌شود که در سال جاری میزان هزینه تحمیلی هر روز تعطیلات اضافه معادل ۱۲۶۲ میلیارد تومان خواهد بود.

علاوه بر هزینه فوق با توجه به حجم بالای سهم دولت در اقتصاد ایران، بخش

۱. احمد کابلی‌زاده، ۱۳۸۴، ص ۲.

عمده‌ای از این زیان به دولت تحمیل شده است و به‌طور حتم می‌تواند در سال‌های آتی به افزایش کسر بودجه بیشتر دولت منجر شود. البته دولت با توجه به امکاناتی مانند استقرار از سیستم بانکی و استفاده از درآمد نفت توان پوشاندن این هزینه‌ها را خواهد داشت، ولی در عمل این نوع عملکرد به معنی اتلاف منابع ملی است.

زیان‌ها و خسارت‌های تعطیلات در رویکرد اقتصادی تنها منحصر به تولید ناخالص ملی نیست، بلکه عدم تقارن تعطیلات کشور با دیگر کشورهای جهان باعث شده است که در حال حاضر خلأ ناشی از عدم تقارن تعطیلات هفتگی ایران با دیگر کشورهای جهان حدود چهار روز باشد در نتیجه در بخش عمده‌ای از هفته مبادلات خارجی کشور دچار اختلال می‌شود و این مسئله زیان‌های زیادی به دنبال دارد. هرچند رقم دقیقی برای زیان‌های ناشی از عدم تقارن تعطیلات کشور با سایر کشورها اعلام نشده است، اما در راستای افزایش امکان مبادلات خارجی، بحث تعطیلی روز شنبه مطرح می‌شود.

با این حال نکته‌ای که درخصوص پیامدهای زیانبار اقتصادی تعطیلات معمولاً مورد توجه قرار نمی‌گیرد، درآمدها و نتایج مثبت ناشی از افزایش گردشگری و سفر در کشور است. صنعت گردشگری تأثیرات قابل توجهی در حوزه اقتصاد و تولید ملی و اشتغال دارد که معمولاً در ارزیابی تأثیرات اقتصادی تعطیلات مورد توجه قرار نمی‌گیرد. به‌عبارت دیگر با اتخاذ رویکرد اقتصادی نیز نمی‌توان با قاطعیت گفت که تعطیلات صرفاً زیان و خسارت به اقتصاد کشور وارد می‌کند.

بنابراین اتخاذ راهبرد اقتصادی در ساماندهی تعطیلات به منزله پذیرش رویکرد اقتصادی در بررسی آثار و تبعات تعطیلات بوده و با هدف کاهش عوارض اقتصادی

آن، تعطیلات ساماندهی می‌شود. در این راهبرد تلاش می‌شود تعطیلات آخر هفته تا حد امکان با تعطیلات سایر کشورها تقارن پیدا کند. از همین روی در برخی از کشورهای روزهای جمعه و شنبه و در برخی روزهای یکشنبه به جای روز جمعه تعطیل آخر هفته اعلام می‌شود.^۱

با تقارن تعطیلات آخر هفته با تعطیلات سایر کشورها، تعطیلات حکومتی - ملی و مذهبی به گونه‌ای تجمیع می‌شود که کمترین پیامد منفی برای حوزه اقتصادی را داشته باشد. با این حال بیشترین تغییرات در راهبرد اقتصادی در ارتباط با تعطیلات آخر هفته صورت می‌گیرد. به گونه‌ای که با توجه به اهمیت تجارت با کشورهای غربی تلاش می‌شود تعطیلات آخر هفته با تعطیلات آخر هفته این کشور متقارن شود.

۲. راهبرد هویت‌ساز

راهبرد هویت‌ساز مبتنی بر رویکرد فرهنگی و هویتی به تعطیلات است. در این رویکرد هدف از تعطیلات، بزرگداشت واقعه یا حادثه‌ای تاریخی و یا تکریم شخصیت اثرگذار است که برای نظام سیاسی و اجتماعی اهمیت دارد و باعث انسجام اجتماعی و تقویت هویت ملی و مذهبی جامعه می‌شود. در این رویکرد مهمترین پیامد تعطیلات تقویت هویت دینی و یا ملی براساس اولیوی که برای نظام سیاسی دارد، است. بنابراین تعیین ایام تعطیل و تعداد آن بدون توجه به منافع و یا مضار اقتصادی و صرفاً با عنایت به پیامدهای هویتی و فرهنگی انجام می‌شود. از این زاویه تعطیلات درواقع نشان‌دهنده اولویتهای فرهنگی نظام سیاسی است.

۱. کشور پاکستان.

درواقع نظام سیاسی در ارتباط با بزرگداشت افراد یا وقایعی که برای آن نظام اهمیت دارد، به دو روش عمل می‌کند، روش اول نامگذاری روز شهادت یا ولادت و یا وقوع حادثه است و روش دوم تعطیل کردن آن روز می‌باشد. علت تعطیلات در این رویکرد این است که تصور می‌شود از طریق تعطیلات، پاسداشت شخصیت و یا واقعه مورد نظر به نحو بهتری صورت گرفته و نتایج فرهنگی بیشتری به همراه دارد.

تقویت هویت ملی و حفظ آداب و سنن بومی جهت تحکیم پیوندها و روابط اعضای جامعه، به همراه تقویت هویت دینی افراد جامعه جهت تحقق ارزش‌های انسانی و فراهم شدن زمینه‌های خودسازی در میان آنها، مهمترین هدف تعطیلات ملی و مذهبی است. تعطیلات مذهبی و ملی دو کارکرد عمده را ایفا می‌کند: از یکسو باعث بازتولید و تداوم رسم یا سنت و یا ارزش‌های دینی می‌شود و ازسوی دیگر باعث تحکیم پیوند اجتماعی و خودسازی فردی می‌گردد.

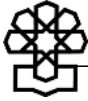
در این میان جای این پرسش وجود دارد که آیا واقعاً بزرگداشت ایام خاص از طریق تعطیلی محقق می‌شود؟ در پاسخ باید گفت که تعطیلات ملی - حکومتی و مذهبی وضعیت مشابهی ندارند. آنچه باعث می‌شود تعطیلی یک روز به بزرگداشت و پاسداشت آن روز منجر شود، وجود آیین‌ها و مناسکی است که باعث مشارکت مردم در برگزاری بزرگداشت آن روز می‌شود مثلاً به دلیل برگزاری مراسم عزاداری در ایام محرم و به خصوص در روز عاشورا، تعطیلی این روز روش مناسبی برای گرامیداشت آن روز است. علت این مسئله هم این است که مراسم ایام محرم عمدتاً توسط مردم برگزار می‌شود و نقش دولت و نهادهای دولتی در برگزاری آن محدود است. از همین روی تعطیلی باعث ایجاد فرصت برای عزاداری و گرامیداشت آن روز می‌شود.

اما در موارد دیگر علیرغم اینکه یک روز خاص به دلیل پاسداشت آن روز تعطیل می‌باشد ولی به دلیل مشارکت محدود مردم در برگزاری مراسم آن روز و یا عدم مشارکت مردم عملاً تعطیلی کارکرد خود را از دست می‌دهد. در این روزها نه تنها هدف از تعطیلات محقق نمی‌شود، بلکه به دلیل اینکه عمده فعالیت‌ها در این مراسم از سوی ارگان‌های دولتی صورت می‌گیرد، به دلیل تعطیلی، ظرفیت استفاده از امکانات دولتی نیز از بین می‌رود.

از همین روی به نظر می‌رسد در این موارد روش نامگذاری و استفاده از امکانات دولتی برای پاسداشت آن روز مناسب‌تر باشد. برای نمونه روز معلم که مصادف است با روز شهادت شهید مطهری، درحالی که تعطیل نیست، اما به دلیل استفاده بهینه و مطلوب از امکانات دولتی اقدامات و فعالیت‌های مطلوبی برای پاسداشت آن روز انجام می‌شود.

در نتیجه مبنای تعطیلات ایام مذهبی در نظام جمهوری اسلامی ایران می‌تواند بر این اساس تعیین شود که در بزرگداشت شخصیت یا حادثه معین، مراسم بزرگداشت توسط مردم انجام می‌شود و یا دولت. اگر شاخص مشارکت مردم، مبنای تعطیلات ملی و مذهبی قرار گیرد می‌توان تعطیلات را به صورت ملی و استانی تقسیم کرد، زیرا در برخی ایام تعطیل همچون شهادت امام رضا (ع) مراسم بزرگداشت در سطح کشور بیشتر دولتی است اما در استان خراسان رضوی این مراسم از سوی مردم انجام می‌شود. در چنین مواردی می‌توان سالروز شهادت امام رضا (ع) را تنها در استان خراسان رضوی تعطیل اعلام کرد. درخصوص تعطیلات ملی نیز چنین قاعده‌ای صادق است. به همین دلیل هفته اول نوروز و روز سیزدهم به دلیل مشارکت مردم باید تعطیل ملی شود و سایر ایام را می‌توان بدون تعطیلی گرامی داشت.

جدول ۱۰. راهبردهای ساماندهی تعطیلات

تغییرات	روش‌ها	راهبردها
تقارن تعطیلات آخر هفته با سایر کشورها	تجمیع و تمرکز	اقتصادی
تعطیلی ایام دارای آیین و مناسک در کل کشور	ملی	هویتی - فرهنگی
تعطیلی ایام دارای آیین و مناسک در استان خاص	استانی	

شرایط خاص نظام جمهوری اسلامی ایران

متناسب با نظام‌های سیاسی موجود در جهان راهبرد اتخاذ شده برای تعیین تعطیلات نیز متفاوت است. درحالی که در نظام‌های سرمایه‌داری به دلیل اهمیت و اولویت اقتصاد، تعطیلات از منظر اقتصادی پیروی می‌کند، در نظام‌های سیاسی الهی چون جمهوری اسلامی ایران که اقتصاد را نه هدف که وسیله می‌داند، منطق تعطیلات براساس تقویت هویت مذهبی و ملی آحاد جامعه است. با این حال حتی در کشورهای با نظام سرمایه‌داری نیز تعطیلات ملی - حکومتی و مذهبی وجود دارد. که این امر به معنای توجه به جنبه‌های هویت‌ساز تعطیلات در این کشورهاست. حتی تعطیلات آخر هفته در این کشورها به نوعی با اعتقادات و باورهای مذهبی و سنتی آنها مرتبط است. در واقع در این کشورها از یک راهبرد تلفیقی برای ساماندهی تعطیلات استفاده شده است، اما تجربیات این کشورها به دلیل شرایط خاص جمهوری اسلامی ایران در ایران قابل استفاده نیست. این شرایط عبارتند از:

الف) تعیین تعطیلات رسمی براساس دو تقویم

ایران تنها کشور در جهان است که تعطیلات خود را براساس دو تقویم تنظیم کرده است. با توجه به تغییرات تقویم قمری و چرخش آن، در مواردی تعطیلات مذهبی با تعطیلات ملی و یا حکومتی و آخر هفته همراه می‌شود و میزان تعطیلات را به شدت افزایش می‌دهد. برای مثال اگر ماه‌های ذی‌الحجه - محرم و یا صفر و ربیع‌الاول با فروردین‌ماه مصادف شود، به دلیل اینکه هفته اول این ماه به دلیل تعطیلات ملی تعطیل است و هفته دوم به دلیل تعطیلات دوازدهم و سیزدهم تحت‌الشعاع دو روز تعطیلی است، در آن صورت سه روز تعطیلی این دو ماه قمری اگر با هفته سوم و یا چهارم فروردین مصادف شود عملاً یک‌ماه کشور تعطیل می‌شود. ساماندهی تعطیلات بدون عنایت به این واقعیت امکانپذیر نخواهد بود.

ب) نظام سیاسی دینی

واقعیت دیگر نظام جمهوری اسلامی ایران آن است که ایران تنها کشوری است که در جهان دارای نظام سیاسی - دینی است. همین مسئله باعث شده است که تعداد تعطیلات مذهبی در کشور سه برابر میانگین جهانی باشد. علاوه بر این به دلیل ماهیت دینی نظام سیاسی است که تعطیلات مذهبی براساس تقویم قمری تنظیم شده است. در واقع بیشترین مسئله در خصوص تعطیلات، مربوط به تعطیلات مذهبی براساس تقویم قمری است و این امر به دلیل ماهیت دینی نظام جمهوری اسلامی ایران است، بنابراین در ساماندهی تعطیلات واقعیت دیگر ماهیت دینی نظام است که نمی‌توان بدون توجه به اقتضائات و الزامات نظام دینی و اولویتهای آن در خصوص تعطیلات تصمیم‌گیری کرد.

ج) تاریخ تمدن هزاران ساله

علاوه بر موارد فوق ایران از معدود کشورهای دارای تاریخ و تمدن کهن است. ویژه بودن شرایط ایران در این مورد زمانی بیشتر می‌شود که دریابیم بسیاری از آداب و سنن باستانی همچنان در جامعه وجود داشته و محور همبستگی و تقویت هویت ملی است. آیین نوروز در ابتدای فصل بهار، نشان بارز تداوم رسوم و آیین‌های سنتی در جامعه است. همین مسئله باعث شده است که در تعیین تعداد و توزیع تعطیلات در ایران، آداب و سنن باستانی ملی نیز مورد توجه باشد. به گونه‌ای که حذف برخی از ایام تعطیل همچون روز سیزدهم فروردین عملاً امکانپذیر نیست.

جمع‌بندی

با توجه به واقعیات فوق ساماندهی تعطیلات در ایران امر به غایت بفرنج و پیچیده‌ای است. شرایط فوق به گونه‌ای است که امکان تغییر در هریک از موارد بسیار محدود و تنش‌زاست. در واقع هرگونه تغییر وضعیت موجود تعطیلات باید با عنایت به شرایط خاص نظام جمهوری اسلامی ایران باشد و بتواند بهترین روش و راهبرد را در این خصوص اتخاذ کند. به نظر می‌رسد آنچه در جمهوری اسلامی ایران در خصوص تعطیلات مسئله‌ساز شده است نه تعداد تعطیلات، بلکه توزیع و پراکندگی تعطیلات و توالی تعطیلات ملی، حکومتی و مذهبی با تعطیلات آخر هفته است. لذا به نظر می‌رسد ساماندهی تعطیلات بدون مشخص شدن توالی تعطیلات با یکدیگر و بررسی نتایج آن به نحوی که به لحاظ اقتصادی و اجتماعی آثار تعطیلات به کمترین حد خود برسد، میسر نیست.

منابع و مأخذ

۱. کابلی‌زاده، احمد. بررسی تعطیلات رسمی در ایران و ارائه راهکارهای قانونی جهت ساماندهی آن، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۴.
۲. کاظمی وریج، عباس. خلاصه گزارش سنجش نگرش نخبگان فکری و سیاسی در باب کاهش تعطیلات رسمی کشور، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۱.
۳. رضایی، احمد. ساماندهی تعطیلات رسمی ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۲.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۵۶۴

عنوان گزارش: راهبردهای ساماندهی تعطیلات رسمی در ایران

نام دفتر: مطالعات فرهنگی (گروه فرهنگ عمومی و ارشاد و تبلیغ اسلامی)

تهیه و تدوین: سینا کلهر

همکار: نرگس صادقی‌پور

ناظر علمی: مهدی ادیبان

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. ساماندهی

۲. تعطیلات

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۱۰/۴